

UNESCON AVOIMEN TIETEEN SUOSITUS

UNESCON marraskuun 2021 yleiskokouksen asialistalla on uuden avoimen tieteen suosituksen hyväksyminen. Suositus ei ole syntynyt hetkessä. Suosituksen ensimmäinen luonnos oli jäsenvaltioiden kommentoitavana jo syksyllä 2020. Touko-kuussa 2021 jäsenvaltioita edustaneet asiantuntijat hioivat suositustekstiä sellaiseen muotoon, että jokainen jäsenvaltio saattoi sen hyväksyä – UNESCOssa päätöksiin riittää vain täydellinen yksimielisyys.

Monimuotoinen avoin tiede

UNESCON suosituksessa avoin tiede ymmärretään hyvin laajasti. Suosituksessa ei rajoituta vain tutkimusjulkaisuihin ja tutkimusaineistoihin, vaan puhutaan myös tutkimuksessa syntyvien ohjelmistojen lähdekoodin ja laitteistojen valmistuspiirustusten avoimesta jakamisesta.

Vielä radikaalimpaa on se, että suosituksessa avoimen tieteen olennaiseksi tekijäksi nostetaan kansalaisten ja muiden yhteiskunnallisten toimijoiden osallistaminen tutkimuksen tekoon. Erityisesti suosituksessa korostetaan marginalisoiduissa ryhmissä syntyvän tiedon merkitystä tutkimukselle.

Suomen kannalta on merkittävää, että suosituksessa tunnustetaan myös pienillä kielillä tehdyn tutkimuksen arvo – kaikkea ei tarvitse tutkia englanniksi. Näin UNESCON suositus asettuu samaan rintamaan tutkimuksen monikielisuuden Helsinki-aloitteen kanssa.

Arvot ja menetelmät

UNESCON suosituksessa määritellään avoimelle tieteelle myös oma arvopohja. Keskeisiksi arvoiksi ovat valikoituneet tutkimuksen laatu, tutkimuksen avaamisesta syntyvä yhteiskunnallinen hyöty, tutkijoiden yhdenvertaiset ja tasapuoliset toimintamahdollisuudet sekä tutkimustiedon moninai-

suus. Samanlaisiin arvoihin on sitouduttu myös kansallisessa Avoimen tieteen ja tutkimuksen julistuksessa.

Suosituksessa esitetyt konkreettiset avoimen tieteen edistämismenetelmät ovat hyvin tuttuja jo kotimaisen avoimen tieteen koordinaation linjauksista. Suosituksessa esimerkiksi kehoitetaan jäsenvaltiota edistämään avoimen tieteen osaamista ja ymmärrystä sekä tutkimusyhteisön sisällä että laajemmassa yhteiskunnassa. Osaamisen ja ymmärryksen edistämisessä taas tärkeiksi keinoiksi nostetaan keskeisten avoimen tieteen taitojen määrittelemineen, avointen oppimateriaalien jakaminen ja tiedeviestintä.

UNESCON suosituksessa nähdään myös kannustimien ja tutkimuksen arvioinnin merkitys avoimelle tieteelle. Suosituksessa todetaan, että avoin tiede vaatii tutkijoilta usein panostuksia, jotka eivät näy suoraan esimerkiksi heidän julkaisu-luettelossaan, johon heidän työnsä arviointi on perinteisesti perustunut. Suositus pyrkii ohjaamaan tutkimuksen arviointia suuntaan, jossa otettaisiin huomioon myös avoimen tieteen meriitit. Samalla suosituksessa halutaan luoda uudenlaisia tutkijan urapolkuja, joissa tutkijoiden uudet roolit avoimen tieteen edistämisessä tulisivat otetuksi huomioon. Näin UNESCON suositus on linjassa kotimaisen Vastuullisen tutkijanarvioinnin suosituksen kanssa.

Avoimen tieteen koordinaatio – Tieteellisten seurain valtuuskunta